

Володимир Уваров,
*професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України*

ДО ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ПРЕВЕНЦІЯ» ТА «ПРОФІЛАКТИКА» В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Багато в чому ефективність функціонування того чи іншого органу влади залежить від належного нормативно-правового забезпечення. Правореалізація і застосування права зокрема, вимагають не лише наявності норм, а й узгоджених алгоритмів їхньої взаємодії для всебічного регулювання суспільних відносин. Водночас, варто наголосити на узгодженні законодавчої термінології, або ж уніфікації національного законодавства, які суттєвою мірою впливають на ефективність правового регулювання.

В зазначеному аспекті представляє собою інтерес розмежування понять «превенція» та «профілактика» в діяльності органів Національної поліції України (далі – поліції). Так, Законом України «Про Національну поліцію» одночасно використовуються два вищенаведених поняття – «профілактика» і «превенція». Зокрема, пунктом 1) частини 1 статті 23 «Основні повноваження поліції» закріплено, що поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень [1]. У свою чергу, терміносполучення, що включають поняття «профілактика» зустрічаються в тексті Закону два рази, тоді як конструкції з поняттям «превентивний» – 8 разів [1].

Як бачимо, наведені поняття не використовуються синонімічно, що обумовлює необхідність їхнього розмежування в діяльності поліції.

Відповідно до тлумачного словника сучасної української мови, профілактика є: 1) заходами, що запобігають виникненню й поширенню хвороб, сприяють охороні здоров'я населення; 2) сукупність заходів, які запобігають передчасним поломкам і спрацюванню машин, механізмів і т. ін., відвертають аварії на виробництві, транспорті тощо [2, с. 1177]. Також, поняття превенція означає запобігання, попередження [2, с. 1104]. Тлумачення досліджуваних понять дозволяє стверджувати про їхню подібність, причому об'єднувальним терміном для обох із них є поняття «запобігання».

Варто відмітити, що національне законодавство не містить визначення поняття «превенція», натомість «профілактика» використовується, переважно, у медико-правовому аспекті. разом із тим, у статті 3 «Профілактика

правопорушень серед дітей» Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», під профілактикою правопорушень серед дітей розуміється діяльність органів і служб у справах дітей, спеціальних установ для дітей, спрямовану на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання [3].

Превенцію можна вважати системою заходів, спрямованих на запобігання вчиненню правопорушень. Превентивні поліцейські заходи можуть носити різну форму і зміст (стаття 31 «Превентивні поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію») [1]. Водночас, профілактику можна ототожнювати із комплексом заходів, спрямованих на створення умов для запобігання вчиненню правопорушень. Вважаємо, що зазначені заходи можуть носити як загальний (створення умов для запобігання правопорушенням) так і індивідуальний характер (профілактична робота з піднаглядними особами).

Якщо ж вести мову про наукові підходи до визначення «профілактики» та «превенції», тут так само не існує узгодженої позиції щодо їхнього змісту і значення. Незважаючи на спорідненість наведених понять, спробуємо їх диференціювати приймаючи за критерій поділу діяльність поліції.

По-перше, превенція та профілактика мають спільну мету, яка полягає у мінімізації та запобіганні вчиненню правопорушень.

По-друге, зміст превенції та профілактики полягає не лише в реагуванні на факт правопорушення, а й у своєчасній відповіді на їх вчинення, а також правовому вихованні осіб, які вчинили протиправні діяння в дусі поваги до законів та недопущення вчинення ними нових правопорушень.

По-третє, незважаючи на тісний взаємозв'язок між поняттями «превенція» та «профілактика», зазначені поняття відрізняються формою і змістом.

У підсумку варто вказати про те, що науковій спільноті слід зосередитись не лише на розмежуванні понять «превенція» та «профілактика», а на змісті, формах і методах відповідних складових поліцейської діяльності. Це дозволить виробити узагальнене розуміння досліджуваних понять та сприятиме створенню узгодженої практики правозастосування в діяльності поліції.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 15.04.2023).

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

3. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.04.2023).